

Η αγροδοσπονία ως παραδοσιακή χρήση γης για τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής: προβολή καλών πρακτικών μέσω του Ευρωπαϊκού έργου “ResAlliance”

Καούκης Κ.¹, Αθανασίου Μ.¹, Αβραμίδου Ε.¹, Γκισάκης Β.², Γούναρη Σ.¹, Κορακάκη Ε.¹, Πιτταρά Ε.¹, Σολωμού Α.¹, Τάσκος Δ.³, Μάντακας Γ.¹, Σουλιώτη Ν.¹, Παναγιωτοπούλου Δ.¹, Γεωργίου Δ.¹, Καββαδίας Α.¹, Μπάτζιου Μ.¹, Χατζηπαυλής Ν.¹, Ξανθόπουλος Γ.¹

¹Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός “ΔΗΜΗΤΡΑ”, Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων, Τέρμα Αλκμάνος, τ.κ. 11528, Αθήνα

²Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός “ΔΗΜΗΤΡΑ”, Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών Φυτών και Αμπέλου/Τμήμα Ελαιάς και Οπωροκηπευτικών, Λακωνικής 87, τ.κ. 24100, Καλαμάτα

³Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών Φυτών και Αμπέλου/ Τμήμα Αμπέλου, Βενιζέλου 1, τ.κ. 14123 Λυκόβρυση, Αθήνα

*στοιχεία συγγραφέα επικοινωνίας: Γαβριήλ Ξανθόπουλος, Διευθυντής Ερευνών
e-mail: gxnrtc@elgo.gr

Περίληψη. Η εργασία αναφέρεται στη δυνατότητα της αγροδοσπονίας να συμβάλλει στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, μέσω καλών πρακτικών που αναδεικνύονται και προβάλλονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού έργου “ResAlliance”. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι στόχοι και τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα του έργου.

Λέξεις κλειδιά: αγροτική παραγωγή, δασοπονία, ξηρασία, πρόληψη δασικών πυρκαγιών, πλημμύρες

1. Εισαγωγή

Ο όρος αγροδοσπονία αναφέρεται σε αειφόρα συστήματα διαχείρισης γης, όπου δενδρώδη είδη συνδυάζονται με γεωργικά ή άλλα ποώδη φυτά, είτε με κάποια μορφή χωρικής ρύθμισης είτε με χρονική ακολουθία. Στα συστήματα αυτά είναι δυνατό να ασκείται βόσκηση από αγροτικά ζώα. Αυτές οι παραδοσιακές μέθοδοι διαχείρισης της υπαίθρου αναφέρονται ακόμη και σε αρχαία ιστορικά κείμενα και είχαν ευρεία εφαρμογή σε πολλές περιοχές του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης και της Μεσογείου. Οι σύγχρονες μέθοδοι καλλιέργειας μεγάλων αγροτικών εκτάσεων τις τελευταίες δεκαετίες, με πρακτικές όπως μονοκαλλιέργεια, χρήση μεγάλων μηχανημάτων και εντατική άρωση, υπερβολική χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών και λιπασμάτων και αποκλειστική καλλιέργεια υβριδίων, μείωσαν το κόστος παραγωγής, καθιστώντας την αγροδοσπονία λιγότερο ανταγωνιστική, απομακρύνοντας έτσι τον αγροτικό κόσμο από αυτήν. Ωστόσο, η εντατικοποίηση οδήγησε σε αρνητικές συνέπειες για την υγεία των οικοσυστημάτων, όπως η απώλεια βιοποικιλότητας, η αύξηση της κατανάλωσης νερού από τα υβρίδια και η εξάρτηση από φυτοφάρμακα, γεγονός που επιδεινώνει τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Αυτό δημιούργησε την ανάγκη λήψης μέτρων, όπως αποτυπώνεται στον νέο Κανονισμό για την Αποκατάσταση της Φύσης (Nature Restoration Law), που υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Φεβρουάριο του 2024.

Υπό αυτήν την προοπτική, η αναβίωση της αγροδοσπονίας, ιδιαίτερα στις Μεσογειακές χώρες, αποτελεί σε πολλές περιπτώσεις μια λύση που μπορεί να συμβάλλει στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, βελτιώνοντας την ανθεκτικότητα της υπαίθρου και βοηθώντας τις χώρες να επιτύχουν τους στόχους του νέου Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό έργο ResAlliance (Συμμαχία γνώσης για την ανθεκτικότητα του τοπίου για τη γεωργία και τη δασοπονία στη λεκάνη της Μεσογείου), το οποίο υλοποιείται με τη συνεργασία 16 οργανισμών από Μεσογειακές κυρίως χώρες, έχει ως στόχο τη βελτίωση της ανθεκτικότητας της υπαίθρου απέναντι στις επιπτώσεις των νέων συνθηκών, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της βιοποικιλότητας και της ευημερίας του αγροτικού και παραδασόβιου πληθυσμού. Για να επιτύχει αυτόν τον στόχο, το έργο επικεντρώνεται στη συγκέντρωση και ανάλυση επιστημονικής γνώσης και καλών πρακτικών, στηριγμένων στην παράδοση ή σε νέες τεχνικές και τεχνολογίες, καθώς και στην ανάδειξη και διάδοσή τους σε όλη τη Μεσόγειο. Σε αυτές, προφανώς, περιλαμβάνεται και η αγροδοσπονία, η οποία έχει αποδειχθεί ότι συνδέεται με τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής (Torro and Raj, 2018; Giusti et al. 2019).

2. Μέθοδοι

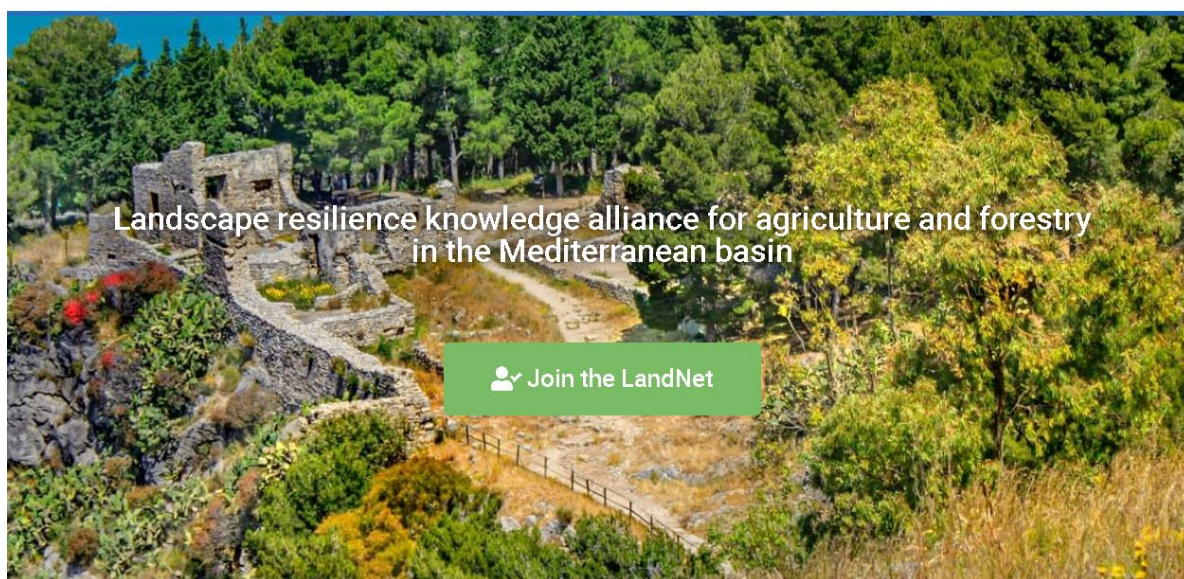
Οι εταίροι του έργου εργάζονται εντατικά για τη συλλογή γνώσης, εξετάζοντας και συγκεντρώνοντας σε μία βάση δεδομένων όχι μόνο επιστημονικές εργασίες αλλά και γκρίζα βιβλιογραφία όπως τεχνικές μελέτες, νομοθεσία, εκλαϊκευμένα άρθρα, τεκμήρια παρουσίασης νέων τεχνολογιών και υπάρχοντα προγράμματα οικονομικής υποστήριξης. Παράλληλα, αναγνωρίζουν δράσεις που εφαρμόζονται στην πράξη από φορείς και ιδιώτες, με κοινό χαρακτηριστικό τη σύνδεσή τους με την ανθεκτικότητα της υπαίθρου απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην περιοχή της Μεσογείου. Ένα σημαντικό «εργαλείο» σε αυτή την προσπάθεια είναι η ανάπτυξη του LandNet, ενός καινοτόμου δικτύου γνώσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών. Το LandNet είναι ένα ανοικτής πρόσβασης αξιόπιστο θεματικό

διεθνές δίκτυο, εύκολα προσβάσιμο, το οποίο έχει στόχο τη διάχυση τεκμηριωμένων πληροφοριών και γνώσεων, σχετικά με επιστημονικά δεδομένα, καινοτόμες λύσεις, εναλλακτικές, καλές πρακτικές και νομοθεσία που αφορούν στην αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης στη γεωργία και τη δασοπονία. Το δίκτυο LandNet επικεντρώνεται σε τέσσερις θεματικούς τομείς: τη Διακυβέρνηση-Άσκηση πολιτικής, τις Πρακτικές Διαχείρισης του τοπίου, τη Χρήση Τεχνολογίας και τις Δυνατότητες Χρηματοδότησης. Μπορούν να συμμετέχουν γεωργοί, κτηνοτρόφοι, μελισσοκόμοι, δασολόγοι, δασοπόνοι, δασοκτήμονες, ερευνητές, εμπειρογνώμονες, ιδιωτικές επιχειρήσεις του τομέα της αγροδιατροφής ή περιβαλλοντικών δράσεων, οργανισμοί που ενδιαφέρονται για καινοτόμες λύσεις ανθεκτικότητας της υπαίθρου, καθώς και συνεταιριστικές ομάδες και δημόσιες υπηρεσίες, που ασχολούνται με τη διαχείριση αγροτικής και δασικής γης στην περιοχή της Μεσογείου. Μέσω των ανωτέρω εμπλεκόμενων, το LandNet προσπαθεί να συμβάλει στη δημιουργία ανθεκτικότερων τοπίων στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, ιδίως όσον αφορά την ξηρασία, τις πλημμύρες και τον κίνδυνο των δασικών πυρκαγιών.

About ▾ LandNet ▾ LandLabs Resources ▾ News ▾ Contact us

Join the LandNet

Engaging with farmers and foresters to share knowledge and increase landscape resilience in the Mediterranean

Against the growing effects of climate change, our landscapes and environments are more and more vulnerable. For this reason, it is fundamental to improve landscape resilience and understand how it can contribute to the effective mitigation of the impacts of climate change.

Τα εγγεγραμμένα μέλη του LandNet μπορούν να συμβάλλουν και αυτά στην ανάδειξη καλών πρακτικών συμμετέχοντας στην πρόσκληση του έργου (<https://www.resalliance.eu/introducing-your-innovative-landscape-resilience-practice/>) για υποβολή προτάσεων με την περιγραφή καλών πρακτικών, με μορφή σύντομων αρχείων βίντεο ή γραπτής περιγραφής (.pdf ή .pptx). Οι υποβληθείσες προτάσεις θα συζητηθούν, θα αξιολογηθούν και θα δημοσιοποιηθούν δια μέσου του δικτύου και η καλύτερη θα βραβευθεί. Στον σύνδεσμο (<https://www.resalliance.eu/introducing-your-innovative-landscape-resilience-practice/>) παρατίθενται οι πρώτες υποβολές καλών πρακτικών που υποβλήθηκαν.

Επιπλέον των ανωτέρω, στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιούνται πολλαπλές ανοικτές συναντήσεις με ενδιαφερόμενους από τον αγροτικό και δασικό χώρο, αποκαλούμενες «θεματικά εργαστήρια» (LandLabs), σε πέντε περιοχές Μεσογειακών χωρών: Πορτογαλία (Regiao Norte), Ισπανία (Καταλονία), Ιταλία (Σαρδηνία), Ελλάδα (Πελοπόννησος) και Κύπρος. Κάθε εργαστήριο λειτουργεί, σε τοπικό επίπεδο, ως χώρος ανταλλαγής απόψεων και ιδεών, επίδειξης καλών πρακτικών, ιδιαίτερα όσον αφορά σε δράσεις που σχετίζονται με τους κινδύνους στους οποίους επικεντρώνεται το έργο. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων συζητούνται διάφορα κοινωνικά προβλήματα, θέματα διακυβέρνησης, εφαρμοζόμενες πολιτικές, αλλά και θέματα παραγωγής, που επηρεάζουν τη δυνατότητα δημιουργίας ανθεκτικότερων αγροδασικών τοπίων. Οι συναντήσεις των εργαστηρίων-LandLabs έχουν τη μορφή διαδραστικών ημερίδων ή επισκέψεων στο πεδίο με τη συμμετοχή και διεθνώς αναγνωρισμένων επιστημόνων, όπου πραγματοποιούνται εκθέσεις και επιδείξεις, ενώ παράλληλα γίνεται και διάθεση έντυπου ενημερωτικού υλικού. Τέλος, οι συναντήσεις ολοκληρώνονται με την επίσκεψη σε δημόσιες εκτάσεις ή αγροκτήματα της περιοχής, που ξεχωρίζουν για τη σωστή διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος.

3. Αποτελέσματα

Στην Ελλάδα έχουν πραγματοποιηθεί τρεις συναντήσεις στην Πελοπόννησο (Χώρα Μεσσηνίας - Σεπτέμβριος 2023, Τρίπολη και Νεμέα - Δεκέμβριος 2023). Επίσης, έχουν διοργανωθεί δύο υβριδικές ημερίδες εργασίας στην Αθήνα, τον Μάιο 2024 με τίτλο «Καλές πρακτικές διαχείρισης υδάτων για αύξηση της ανθεκτικότητας σε ξηρασία, πλημμύρες, και δασικές πυρκαγιές υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής» και τον Ιούνιο 2024 με τίτλο «Αλλαγή του κλίματος: Προσαρμογή, Μετριασμός στην ύπαιθρο και οι Πιστώσεις Άνθρακα», με ιδιαίτερα μεγάλη συμμετοχή ιδιωτών και δημοσίων υπαλλήλων που ασχολούνται με την ενότητα της Διακυβέρνησης. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ελληνική γλώσσα, στον ιστότοπο του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων (<https://www.fria.gr/resalliance.html>).

Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω, έχει ήδη καταγραφεί ένας σημαντικός αριθμός καλών πρακτικών με τη μορφή περιεκτικών ενημερωτικών δελτίων, αποκαλούμενων «φύλλα καταγραφής» ή «factsheets», Αυτά είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο του έργου <https://www.resalliance.eu/factsheets/> και προέρχονται από το σύνολο των εταιρών στο έργο. Μια σημαντική καινοτομία είναι ότι τα factsheets θα είναι μόνιμα διαθέσιμα σε μια νέα ψηφιακή πλατφόρμα που έχει δημιουργήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το όνομα EU-FarmBook (<https://welcome.eufarmbook.eu/>). Πολλά από τα factsheets που έχουν ήδη αναρτηθεί αφορούν πρακτικές που εμπíπτουν στην αγροδιασποινία.

The ResAlliance project presents 80 factsheets based on the four types of solutions to implement landscape resilience: governance, management practices, technology, and finance.

This collection of practical knowledge presents to you best practices, case studies, and relevant topics on landscape resilience, focusing particularly on the two pressing issues of climate change in the Mediterranean: wildfires and droughts.

On this page, you can browse through the factsheets, choose your area of interest, and access knowledge for landscape resilience!

Would you like to contribute to the project? Do you want to share your practice mitigating climate change risks in Mediterranean farms and forests?
[Submit your practice as text or video!](#)

Filters

Type of solution	Sector	Climate hazard	Language
☒ Finance	☒ Agriculture	☒ Desertification	☒ English
☒ Governance	☒ Agroforestry	☒ Drought	
☒ Management	☒ Forestry	☒ Flooding	
☒ Technology		☒ Pest and diseases	
		☒ Wildfire	

Search term:

4. Συζήτηση - Συμπεράσματα

Έχοντας ήδη συγκεντρώσει και αναλύσει τα τρέχοντα προβλήματα του αγροτικού και δασικού πληθυσμού της υπαίθρου και τεκμηριώσει έναν σημαντικό αριθμό καλών πρακτικών για τη δημιουργία ανθεκτικότερων τοπίων στις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης, οι μελλοντικές δράσεις του έργου αφορούν στη συνέχεια των συζητήσεων (forum) στο πλαίσιο του LandNet, στη διάδοση των καλών πρακτικών μέσω Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων (Massive Open Online Courses ή MOOCs) και στην προσπάθεια προώθησης των ενδεικνυόμενων πολιτικών μέσω συνεδρίων, εκθέσεων, επιστημονικών συνεργασιών και δημοσιεύσεων, διαδικτυακής παρουσίας, ΜΜΕ κλπ. Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να συμμετάσχουν, εγγραφόμενοι ως μέλη του LandNet του ResAlliance στον ιστότοπο (<https://www.resalliance.eu/>).

Ευχαριστίες – αναγνώριση βοήθειας

Το έργο ResAlliance project χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Research Executive Agency (REA), στο πλαίσιο του Horizon Europe Framework Programme (Project 101086600).

Abstract: This paper addresses the potential of agroforestry to contribute to climate change mitigation through good practices, such as those that the European project "ResAlliance" is working to identify and disseminate across the Mediterranean. ResAlliance objectives and results so far are presented, and an invitation is extended to register and participate to the project's network of stakeholders called "LandNet".

Βιβλιογραφία

- De Giusti, G., Kristjanson, P., Rufino, M. 2019, Agroforestry as a climate change mitigation practice in smallholder farming: evidence from Kenya. *Climatic Change*, 153(3), 379-394.
- Toppo, P., Raj, A. 2018, Role of agroforestry in climate change mitigation. *Journal of Pharmacognosy and Phytochemistry*, 7(2), 241-243.